

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ГАЗЕТА • UKRAINISCHE KIRCHENZEITUNG

PIK ВИДАННЯ • JAHRGANG 67

ЛИСТОПАД • NOVEMBER 2015 • Nr. 21 (2929)

ЦІНА • PREIS • 1,50 EURO

VICTOR QUIA VICTIMA (ПЕРЕМОЖЕЦЬ, ТОМУ ЩО ЖЕРТВА)

РУАНДА, 21 КВІТНЯ 1994 р. ГЕНОЦИД ТУТЦІВ ПОЧАВСЯ 15 ДНЯМИ РАНІШЕ

Фелісіте Нїтежека, 60-літня руандійка є помічницею Апостолату у Жізений. Вона та її посестри прийняли біженців тутсі вдома. Знаючи, що вона у небезпеці, її брат, полковник армії Ругенжері, по телефону попросив сестру залишити домівку і, таким чином, втекти від вірної смерті. Ось лист, який отримав її брат 12 квітня 1994 р.: «Любий брате, дякую за те, що прагнеш допомогти. Але замість того, щоб рятувати своє життя, покидаючи тих, кого я взяла на себе, 43 особи, я обираю смерть із ними. Молися за нас, щоби ми прибули до Господа, та попроси за старою мамою та братом. Будучи з Богом, я молитимусь за тебе. Тримайся. Велике дякую, що думаєш про мене. Твоя сестра Фелісіте Нїтежека. І якщо Господь нас врятує, а ми на це сподіваємося, то побачимося завтра».

Наступні дні вона продовжувала рятувати десятки осіб, проводячи їх через кордон із Заїром. А 21 квітня за ними прибула міліція, аби у вантажівці завести їх на цвинтар. У цей момент Фелісіте сказала сестрам: «Це момент свідчення, ходімо...», і вони піднялися до вантажівки з піснею та молитвою.

Прибувши на цвинтар, де вже були вириті спільні ями, убивці, боячись полковника, хотіли врятувати її. Один з них їй сказав: «Ти ж не боїшся смерті, ти побачиш, як це серйозно! Ти помреш останньою». Фелісіте була 31-ю... З нею було вбито шість інших помічниць Апостолату. Її брат приїхав, коли їх уже вкинули, роздягнених, у спільні могили... Він наказав розкопати їх. Тоді знайшли їхній одяг та захоронили його сестру. Він сказав такі слова: «Ти вибрала смерть. Тепер молися за нас...».

Християнство в Африці не є недавнім явищем, і тим паче не є наслідком колоніалізму. Коріння його сягають часів апостолів. На північних берегах континенту Церква процвітала протягом шести

століть до народження ісламу. Єгипет та Північ Африки з такими богословами як Атанасій чи Аугустин, були основою Вселенської Церкви. Саме у 640 р. арабська окупація припинила поширення християнства, лишень меншість вижила в Єгипті, пригноблена, але існуюча ще й сьогодні. Протягом наступних століть присутність християнства в Африці крапля за краплею ширилася по пустелі, але Провидіння ніколи не дозволило,

Наші дні, Сирія. Мусульманські фанатики знуцаються над підлітком-християнином. Більше про долю християн в Сирії, яка донедавна в релігійному плані була однією з найбільш толерантних арабських країн, [пишемо на сторінці 2](#)

щоб воно висохло, і сьогодні це велика ріка, яка зрошує цілий континент.

Продовження на 2 стор. ▶

ХГ

СВЯЩЕННОМУЧЕНИК ОЛЕКСІЙ ЗАРИЦЬКИЙ, ДУШПАСТИР КАЗАХСТАНУ (1912-1963)

Біля Львова, у с. Рясна Руська, біля храму св. Димитрія Солунського є могила, на яку вірні приносять квіти. Тут спочивають мощі свщмуч. Олексія. Народився 17 жовтня 1912 року в с. Більче на Львівщині. У 1931–1934 рр. навчався у Львівській Богословській Академії. Священіччя отримав у 1936 р. з рук митрополита Андрея. Тривалий час душпастирював у с. Струтині біля Золочева. Після 1946 р., оскільки не підписав «возз'єднання» з РПЦ, переїхав у с. Рясна Руська, де підпільно катехизував дітей. У кожній науці наголошував: «Дітоньки, тримайтеся віри ваших батьків». У 1948 р. навесні, за відмову перейти на православ'я, Отець був арештований і засуджений на 8 років ув'язнення, яке відбував у таборі Карлагу, Казахстан.

Після звільнення душпастирював у м. Караганді, м. Волгоград, на Уралі.

Там опікувався вірними як українцями, так і поляками, німцями, росіянами, і греко- і римо-католиками. Відвідував на засланні Йосифа Сліпого, де його арештували і взяли на суворий контроль. Оскільки він продовжував душпастирювати, його удруге позбавили волі на 2 роки «за волокитство».

Свщмуч. Олексій – катехит дітей, молоді, бідних – у листі з табору смерті у с. Долинка писав, що почувається спокійним і щасливим, адже уникнув найбільшого нещастя – життя у грісі. Помер як мученик за віру 30 жовтня 1963 р. і похований був на Мамочкінському Кладовищі серед дітей репресованих. У час відродження Церкви тлінні останки отця у 1990 р. перепоховано біля храму св. Димитрія в с. Рясна-Руська.

о. Полікарп Марцелюк, ЧСВВ,
з веб-сторінки Місії Постуляційного
Центру Беатифікації УГКЦ

VICTOR QUIA VICTIMA

▼ Продовження. Початок на 1 стор.

Заснування більшості африканських Церков датується однак колоніальним періодом, між 1880 та 1960 рр. Усі місіонерські конгрегації відсилали волонтерів, які від'їжджали, щоб більше не повернутися, про що вони знали і на що погоджувались. Вони перемогли небезпеку голоду, хвороби, ізоляції, незнання мови, традицій, ворожнечу, нерозуміння... Сильнішим за усі ці людські обставини, які здаються нам сьогодні непереможними, є палке переконання та нагальна потреба сповістити Добру Новину.

Саме в цей час Шарль Луанга та його побратими, мученики Уганди, померли за Христа, спалені живцем. Ці свідки є для Африканської Церкви тим, чим були перші мученики Риму для нашої Західної Церкви. Їхньою героїчною вірою вони повели за Христом чимало нових християн. Цей дар любові, цей приклад мужності породили віру серед їхнього народу, і згадуємо цих двох молодих катехитів 14-ти та 16-ти років, Доді та Жільдо, проколені списом із ненавистю до віри на півночі Уганди у жовтні 1918 р. Століттям пізніше, впродовж 17 років, цей самий регіон Кітгум є закривавлений Господньою Армією Опору, яка здійснює справжній геноцид, забутий медіа, зі 100 тис. загиблих, більше мільйона переселених та 25 тис. викрадених дітей, перетворених у рабів чи силою забраних до армії.

За статистичними даними, у 1990 р., християнство стало основною релігією у більшості країн на півдні Сахари.

Ці священники, ці миряни, що віддали своє життя, чи варто говорити про них? Чи їхня смерть могла спричинитися до зміни речей? Так, без жодних сумнівів: не забуваймо імена тих, кого сліпа жорстокість, етнічна ненависть, жага влади, дух помсти знищили, в надії придушити також послання, пов'язане з їх жертвою. Зрештою, їхня смерть є лише верхівкою айсберга, складеного з маси переслідуваних людей, відкинутих, принижених, замордованих.

АБАТ АДРІАНО КАЗАЛА

У 1985 р. в Анголі, громадянська війна зі своїми жертвами, засідками та мінами не завадила о. Лігарту, члену конгрегації Святого Духа, відвідувати три парохії, що не мали священника у архієпархії Гуамбо, в самому серці країни та найжорстокіших битв. У супроводі абата Адріано та щоб побороти свій страх, о. Лігарт призначив програму відвідин парохій. Це запевняло вірних та катехитів, і ці останні готували християн до таїнств, упевнені, що вони прийдуть. Це підбадьорювало також і отця: він знав, що його очікували. На табличці на своїй машині отець вивісив голландське прислів'я: «Корабель, що залишається у порту, є в безпеці. Але чи

він збудований, щоб завжди залишатися в порту?»). Абат Адріано, що був висвячений у 1982 для архієпархії Гуамбо, був зачарований сміливістю та простотою віри о. Лігарта. Спільна небезпека поєднувала їх і повільно, але впевнено абат Адріано почав ступати слідами о. Лігарта. Врешті, він став вважати отця своїм старшим братом. Між ними виникнула священнича дружба, вільна, мотивована лише місіонерським служінням евхаристії, таїнств та причастя, що підтримували християн різних спільнот. Незважаючи на ризик, абат Адріано погодився служити ще одній парохії, тій самій, де було викрадено монаха.

У вівторок, 24 січня 1987, о. Лігарт з катехитом відбуває до Шінгуара: мета подорожі – уроки катехизму. Інші теж попросилися до авто, але отець відмовив їм, відповідаючи, що він не бажає «побачити вбитими у тій самій засідці усіх керівників катехитів парохії». Абат Адріано їде за ним у іншому авто. Вони домовилися раніше подорожувати двома автомобілями, щоб допомогти одне одному на випадок засідки чи мін. Рідко коли абат брав в авто когось зі собою, щоб не мати на совісті чиєїсь смерті, казав він. За кілька кілометрів дорога була забарикадована озброєними людьми у військовій формі. Катехитові вдалося вистрибнути з машини та втекти, але о. Лігарт упав, зрешечений кулями. Абат Адріано, що прибув декількома хвилинами пізніше та вийшов з машини, щоб порозмовляти з солдатами, впав посеред дороги. Два брати у священстві з'єдналися, в один момент, в дарі їхнього життя на служіння тим, котрі їм були довірені.

КАРДИНАЛ ЕМІЛЬ БІАЄНДА БРАЗАВІЛЬСЬКИЙ

Наймолодший африканський кардинал був убитий 22 березня 1977 у Браззавілі, обвинувачений врешті-решт у смерті президента Марієн Нгуабі, переконаного марксиста. Церква була у самому серці дебатів, коли президент Массамба-Дебат встановив у 1963 р. «революційний» уряд і проголосив науковий соціалізм «офіційною доктриною держави Конго». Ліві революціонери замінили революційний християнський синдикат, католицькі та протестантські школи були націоналізовані, а викладання марксистської доктрини стало обов'язковим. Церква стала мішенню прямих атак з кампаніями обмов по радіо та в пресі. Невинна жертва запалу конголезьких комуністів, абат Біаєнда уже витримав 44 дні ув'язнення та мук у березні 1965 р. Але щоб забезпечити мир та примирення, він не подав скарги на своїх катів. Ставши кардиналом, головними темами свого служіння він зробить національну єдність та мир: «Ми завжди і всюди повинні бути людьми доброї волі, носіями миру у різних середовищах служіння, де ми знаходимося. Цей мир є необхідним, щоб ми були у безпеці від будь-якого духу партії чи поділу, у Церкві та у націях».

Дізнавшись, що його вороги бажали його голову, Кардинал відмовився залишити єпархію, щоб врятувати свою шкіру, сказавши: «Відсутність у Браззавілі було б жахливою катастрофою для Церкви Конго. Я є тут і я залишаюся тут. Я волю віддати життя, як Христос, щоб врятувати моє духовенство та мою Церкву, аніж піти і ховатися, навіть не знаю де. Для миру нації потрібно одна чи кілька жертв. Моїмо Марію, Матір Милосердя, щоб мати мир та єдність нації. Наша країна була доручена їй».

Він написав такі пророчі слова:

- Ти мене оплакуєш сьогодні, втішся, оскільки стаючи священником, я цілком віддав своє життя Христу, моєму Вчителю. Він привів мене до вас, щоб я, за Його прикладом, був вашим пастором. Ісус Христос прийшов посеред нас не для того, щоб ми йому служили, але щоб служити нам, люблячи нас аж до жертви на Хресті.
- Ти мене оплакуєш сьогодні, втішся, Бо в Нього я вклав свою надію і ніколи я не був розчарований. Я відбув добру битву, я закінчив свій хід, я зберіг віру. Кров Христа, пролита за нас усіх є кров'ю миру та життя. Як мій вчитель, моя пролита кров є кров'ю миру та життя.
- Ти плачеш за мною сьогодні, втішся, оскільки прошу тебе внести у твою сім'ю, у твій район плоди моєї смерті: мир та любов. Ти поважеш і гідно шанувеш моє тлінне тіло. Поважай ще з більшою гідністю мою жертву та мою волю. Нехай ласкою нашого Бога моя жертва освятить нашу конголезьку землю. Нехай Він умиротворить твоє поранене серце і нехай об'єднає усіх наших братів та сестер Конго.

Коли ситуація стає надто нестерпною, кардинал Зубеір Вако да Хартум, виражає це поезією:

Господи, ситуація погіршується.
Незабаром ми будемо неспроможні
Молитися, як ти нас навчив.
Ми забудемо, як пробачати.
Так, могила, яку Ти залишив порожньою,
Заповнюється... трупами.
Прийди посеред нас
І скажи: НЕХАЙ З ВАМИ БУДЕ МИР,
Оскільки тільки Ти
Можеш тепер вимовити ці слова,
Так як належить.

Нехай прийде час, щоб ми прислухались до Церкви Африки.

Крістін дю Кудре, відповідальна з питань Департаменту Африки (ЦВП – Кенігштайн), Париж, Львів, 18.04.2004, у Неділю Святого Прощення. Подано за веб-сторінкою УКУ, текст статті скорочено.

З Катехизму УГКЦ

Церква, щедро зрошена кров'ю многих мучеників, у наш час пожинає благодатні плоди святості своїх дітей, адже мученики й ісповідники – це ті, які заради слави грядучого віку пожертвували всім у віці теперішньому. Їхній внесок у майбутнє Церкви неоціненний, бо це внесок усього життя – «аж до смерті хресної»: «Як кадило запашне, хай будуть перед престолом Всевишнього моління древніх праведників українського краю та муки всіх наших ісповідників святого Євангелія; їхніми бо жертвами відроджується і могутні Христова Церква в нашому народі». (Квітна тріодь, Неділя всіх святих українського народу, Вечірня, стихира на литії) (326)

ХРИСТІЯНИ В СИРІЇ

ХТ

На момент початку війни 2011 року християни становили близько 10% населення Сирії (приблизно 2,5 млн. осіб). Найбільші християнські деномінації: Православна Церква Антіохійського Патріархату, Мелкітська Греко-Католицька Церква і Сирійська Яковитська (нехалкедонська) Церква. Найбільше християн мешкає в місті Алеппо, яке вважається

центром сирійського християнства. Згідно з конституцією, президент Сирії має бути мусульманином, однак іслам не є державною релігією в країні, і всі релігійні спільноти мають в Сирії однакові права.

Дамаск був одним із тих центрів Сходу, де зародилося християнство. По дорозі в Дамаск відбулося навернення апостола Павла. У наступні

століття існування християнства Дамаск був одним із найбільших християнських міст на Близькому Сході. Мусульманське нашествя у VII ст. призвело до того, що більшість сирійців прийняла іслам.

Але й донині в Дамаску існує велика християнська спільнота, зосереджена головню в районі Баб Тума (що в перек-

ладі з арабської означає «ворота святого Томи»). Район названий на честь св. Томи – одного з дванадцятьох апостолів, який, за переданням, зупинявся тут на деякий час, перш ніж попрямувати з Євангелієм в далекі східні країни, що були розташовані на території нинішніх Афганістану, Пенджабу та Індії.

Продовження на 3 стор. ►

ХРИСТІЯНИ В СІРІЇ

▼ Продовження. Початок на 2 стор.

Храм святого Ананії в Дамаску, I століття, один з найдревніших християнських храмів у світі. З Вікіпедії: Ананія був єпископом у Дамаску. З Дамаска він пішов до Елевферополя і там, вказуючи народу шлях до спасіння, звернув багатьох до віри в Христа. Правитель Лукіан повелів народу взяти Ананію, вивести його з міста і побити камінням, від чого він і помер мученицькою смертю. У той час випадково проходили там християни з Дамаска, вони взяли його святе тіло, перенесли до Дамаску і поховали у його місті.

Тут часто зупинявся св. апостол Павло. Тут народився св. Ананія, апостол із 70-х, той самий, за молитвою якого до св. Павла повернувся зір. У Баб Тумі жив св. Йоан Дамаскин (Йосиф Георгій Хаддад Фірзлі).

Християни становлять політичну, наукову та культурну еліту країни. Серед них, порівняно з іншими релігійними спільнотами Сирії, вищий відсоток людей з середньою та вищою освітою. Вони – управителі та директори підприємств, учені, письменники, артисти. Християни досить чисельно представлені в парламенті країни, місцевих муніципалітетах; є вони й серед міністрів. Багато християн серед офіцерів сирійської армії. Вони пліч-о-пліч зі своїми співвітчизниками-мусульманами воювали у численних війнах проти Ізраїлю, а сьогодні борються на стороні президента аль-Асада.

Повстання проти режиму Башара аль-Асада спалахнуло в березні 2011 року. Його започаткувала поміркована сирійська опозиція, а причиною було 10-літнє авторитарне правління

аль-Асада, сина сирійського диктатора Гафіза аль-Асада, який зберігав владу в країні більше 30 років. Президент Башар аль-Асад намагався кровопролитним контрнатупом задавити повстання, що тільки підсилило конфлікт. Інспірацією для протестів, а далі і збройного повстання, були успішні революції в Тунісі, Єгипті та громадянська війна в Лівії. З часом у конфлікт втрутилися радикальні ісламські угруповання, що вкрай заплутало політично-воєнну ситуацію в країні.

Війна в Сирії забрала вже понад 200 тисяч жертв, в тому числі близько 67 тисяч серед цивільного населення, яку частку становлять християни – цього достеменно не відомо. І хоча християни мріють про демократичні переміни в Сирії, та водночас вони свідомі того, що падіння президента Асада (на Заході вважають, що воно неминуче), призведе до влади мусульманських фанатиків, а це буде однозначне з початком ще масштабніших переслідувань. В особливо скрутному становищі опинилися християни-конвертити. Це люди, які покинули іслам ради Ісуса. З одного боку вони відкинені мусульманами, з другого небажані в традиційних Церквах, які побоюються відплати з боку мусульманських радикальних рухів. Підсумовуючи можна сказати, що християни в Сирії стали жертвою релігійної війни за першість в країні, війни, у яку влилося декілька течій мусульманського світу.

Для «ХГ» Андрій Фещин, використано фрагмент статті Сергія Тірополка в журналі CREDO

Рік Митрополита Андрія Шептицького

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ПРО МУЧЕНИКІВ

Мученики, говорив митрополит Андрей у пас-тирському листі «Про почитання святих», є джерелом чудотворної сили. Хто з вірою прибігає до мученика, – продовжував, – той може за його заступництвом всього очікувати від Бога. Мученики є послідовниками Ісуса Христа – першого Мученика, який є взірцем та прикладом для всіх мучеників, бо ж власною кров'ю засвідчив своє післанництво.

Від первомученика Стефана по сьогоднішній день християни подають найвище свідчення любові перед людьми, головно перед тими, що їх переслідують. Тому мучеництво за віру, через яке учень стається подібний до свого вчителя, який добровільно приймає смерть для спасіння світу через пролиття крові, – ціниться Церквою як найбільший дар та найвища ознака любові.

Одного дня Христос прояснив це своїм учням:

«Істинно, істинно говорю вам: пшеничне зерно, коли не впаде на землю, і не завмре, залишиться саме-одно: коли ж завмре, то рясний плід принесе» (Ів.12, 24). Власне тому від самих початків Церква звеличувалась правдою Тертуліана, що кров мучеників є насінням християн.

Митрополит Андрей глибоко розумів це, головню під час більшовицької окупації. У 1940 році на Архиєпархиальному Соборі, згадуючи про подвиги св. Мучеників за віру та їх переслідування, між іншим було сказано: «Свята Церква наша перейшла вже кілька стадій своєї хресної дороги: розігнання монастирів, конфіскація церковних дібр, усунення хрестів зі шкіл і шпиталів, арештування і заслання багатьох людей, непосильні податки, а далі може прийде й сама Голгофта!».

Продовження на 4 стор. ►

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ. ПІДСУМКИ

Про ідеологічні результати. Українці підтвердили свій вибір, який зробили під час Революції Гідності: підтримка проєвропейських партій явно переважає підтримку тих, хто ще досі закликає любити Москву. Цивілізаційний кордон рухається далі на схід. Колишні «регіонали» ще отримують підтримку в окремих анклавах, але втрачають системний вплив на цілі регіони і, тим більше, на цілу країну. (Сергій Таран, з Фейсбуку)

S&P: СТАБІЛЬНІ ПРОГНОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Міжнародне рейтингове агентство Standard&Poor's підвищило довготерміновий суверенний рейтинг України до рівня «В-/В» з рівня «SD/D» («вибірковий дефолт»). «З нашої точки зору, ризик дефолту для України може наступити не раніше двох-трьох років, і лише у разі уповільнення швидкості реформ, – йдеться в повідомленні агентства. – У той же час, стабільні рейтингові прогнози означають наше очікування, що найближчі 12 місяців уряд України продовжить курс на економічні реформи». (УНІАН) **Катя Соколова:** Це чудова новина, дуже неочікувана і приємна. Це привід порадіти за країну і відчувати гордість за дії фінансово-економічного блоку в уряді. (з Фейсбуку)

БІЛЬШЕ ПРИХИЛЬНИКІВ УПА

Вперше за роки досліджень кількість прихильників визнання УПА та ОУН борцями за незалежність України перевищила кількість противників. Про це повідомила соціологічна група «Рейтинг» з посиланням на результати свого дослідження. Згідно з ним, 41% українців підтримують ідею такого визнання, 38% опитаних – ні. Ще 21% не визначився з цього питання. Протягом 2014–2015 років кількість прихильників визнання УПА зросла з 27% до 41%, натомість противників цієї ідеї істотно поменшало – з 52 до 38%. (DT.UA)

ЯНУКОВИЧ ОСОБИСТО

В ефірі «5 каналу» прокурор ГПУ Владислав Куценко заповнив, що наказ щодо застосування зброї проти активістів Майдану віддавав особисто В. Янукович. «Ми бачимо єдиний умисел, однозначно бачимо, що на вершині цієї піраміди знаходиться безпосередньо В. Янукович, який давав незаконні вказівки, а далі вже йдуть інші особи, які це все виконували.» (ВАР)

УКРАЇНЦІ В ЄС

Громадяни України, США, Китаю та Індії у 2014 році лідирували за кількістю отриманих посвідок на проживання в Євросоюзі. За даними Євростату, 13% із тих, хто одержав дозвіл на проживання, – українці. На другому місці громадяни США (8,6%), на третьому – Китай (7,4%), на четвертому – Індія (5,8%). Загалом на громадян названих чотирьох країн торік припала одна третина від загального числа виданих у ЄС дозволів на проживання. Громадянам України посвідки надавали в ЄС переважно з причини працевлаштування – майже 70%. (DW)

УКУ, ШКОЛА РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ МЕДИЦИНИ

Український Католицький Університет відкриває школу реабілітаційної медицини, яка готуватиме фізичних терапевтів та ерготерапевтів. Очолить школу Уляна Супрун – директор гуманітарних ініціатив Світового Конгресу Українців. Лікар, яка все життя прожила в США, але з початком Революції Гідності повернулася в Україну і створила ініціативу «Захист патріотів». Програма готуватиме експертів згідно з міжнародними стандартами з фокусом на фізичну реабілітацію та ерготерапію. Другим напрямом роботи є створення сучасного реабілітаційного центру з надання фізичної та психологічної реабілітації. «Війна України показала, що одним із викликів для країни є питання реабілітації. Існує лише незначна кількість реабілітаційних центрів в Україні, які підходять для надання послуг воїнам АТО і жертвам війни.», – стверджує ректор УКУ о. Б. Прах. (прес-служба УКУ)

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ПРО МУЧЕНИКІВ

▼ Продовження. Початок на 3 стор.

І в дійсності прийшла Голгофта, про що найкраще свідчить лист митрополита Андрея рік опісля до Святішого Отця. «Більшовики є найзаклятішими ворогами Ісуса Христа, Його Церкви та всієї релігії і духовності, і після їх способу діяння ми були всі переконані, що через кілька років з подібним режимом, не залишилося б в нашій країні ні духовенства, ні церков, ні вірних. Вони мали відкритий намір знищити до основ все, що є християнське у нашій країні.»

Він був свідомий того, що хтось повинен засвідчити своєю кров'ю про правду подібно до Христа (Ів.18, 37) і тим самим мов би взяти на себе жорстокості більшовизму, мов би врятувати, спасти Церкву та народ від тогочасних подій. Глибоке значення мучеництва для нього підкреслюється його постійним бажанням віддати своє життя за віру. З цієї причини звертався

до Святішого Отця, а згодом і до Кардинала Тіссерана: «Я просив та поновно прошу, щоб Його Святість через своє апостольське та батьківське благословення зволила призначити, уповноважити та делегувати мене на смерть задля віри та єдності Церкви... Необхідно, щоб хтось став жертвою вторгнення. Будучи пастирем цього бідного та страждального народу, чи ж я не маю права померти за його спасіння?».

Патріарх Йосиф, який найближче знав Митрополита, у своїх споминах детальніше підтверджує: «Він був відданим сином Католицької Церкви, для якої посвятив усе своє життя і готов був кожної хвилини віддати його задля неї. До самої смерті думав про мучеництво, про нього молився від самої молодості і свою смерть на ложі назвав марною».

Хоча Господнє Провидіння приготувало йому іншу смерть, однак віримо,

що власне через молитву Митрополита Господь зволив, щоб народились визнавці віри, що мужньо пройшли шляхом мучеництва, іншим словом, його молитва була насінням Новомучеників УГКЦ ХХ століття, за що він, як свідчить з листа до Кард. Тіссерана, роками наполегливо благав Господа: «Ми починаємо нову епоху, і тільки Господь може дозволити нам направити всі великі руїни, які нас оточують. Однак ми сильно віримо, що Боже Провидіння, яке врятувало нас від «пащі лева» дасть нам необхідної ласки для цього так важливого завдання. Ми також надіємось, що кров жертв більшовизму, між якими віримо є певне число правдивих мучеників, буде для нас насінням Святих, у яких ми маємо так велику потребу і за що ми молимося протягом років з великою наполегливістю».

У тому ж часі Митрополит писав до Святішого Отця: «Протягом всього часу цього режиму, Бог захоронив нас в майже чудесний спосіб від великих небезпек та дозволив нашій Церкві

й нашому Народові пожертвувати Йому майже мученичу смерть багатьох Його вірних. Бо виглядає цілком незаперечно, що ненависть до Христа та Його Церкви були головною причиною переслідувань, на які ми були піддані; і ті, які прийняли ці переслідування до смерті були переконані, що страждають за Христову віру. Через офіційне дослідження ми починаємо збирати докази цих тверджень, та просимо Бога, щоб дозволив нам знайти їх достатньо, щоб розпочати в Римі беатифікаційний процес».

Під час комуністичного переслідування було неможливо провадити беатифікаційний процес, хоча збір матеріалів, свідчень щодо життя та чеснот вірних, які віддали своє життя за Христа постійно тривали. (...) Після виходу УГКЦ з підпілля інформацію, матеріали, свідчення з часів переслідування надіслано до Постуляційного Центру УГКЦ, що займається підготовкою біографічних матеріалів, свідчень людей стосовно осіб, які завершили своє життя як мученики за Хрис-

тову віру та які подали приклад чеснотливого служіння Богові. Власне при Постуляційному Центрі відбувся беатифікаційний процес Новомучеників УГКЦ ХХ століття на єпархіальному рівні, який закінчився у Львові 27 червня 2001 року Святою Літургією, під час якої Іван Павло II проголосив 27 Слуг Божих Блаженними. 27 Блаженних Новомучеників охоплюють період від 1935 року (смерть бл. о. Л. Фьодорова) до 1973 року (смерть бл. Вл. Івана Слезюка) та містять у собі два роди переслідувань: нацистське (бл. о. Омеліян Ковч, помер 1944 р.) та комуністичне, яке охоплює час від взяття влади Леніном у Росії до проголошення т.зв. «перестройки» за правління Горбачова (всі інші мученики). З цього часу триває новий процес Новомучеників УГКЦ. Йде мова про інші жертви комуністичного режиму, які, незважаючи на жорстокі тортури залишилися вірні Богові та Його Церкві до кінця.

Отець Іван Левицький, за матеріалами з веб-сторінки УКУ (скорочено)

Думи мої...

ЦЕРКВА БУДЕ ЗМУШЕНА СТАТИ МЕНШОЮ, ЩОБИ ЗАЛИШИТИСЯ ВІРНОЮ СОБІ

«Ця невелика група буде випромінювати радість у світі, як і первісна Церква. Навіть коли Константин зробив християнство державною релігією, віруючих було мало, але було очевидно, що є майбутнє. (...) Тому я б сказав, що коли в Церкві будуть молоді люди зі справжньою радістю віри, які будуть цю віру випромінювати,

це стане посланням для світу: «Навіть якщо я не вмію цього розділити, навіть якщо в цей момент я не можу повернутися, то це правильний спосіб життя у майбутньому.»

(Кардинал Йосиф Ратцингер, інтерв'ю EWTN, 2003, подано за CREDO)

ПОВЕРНЕННЯ ОЛЕНИ СТЕПАНІВ

Мабуть, таки Боже Провидіння зберегло для нас світлин і не дало советському сатанізму знищити світлу пам'ять про неї. Вдивіться уважно у світлин столітньої давності. Стримана, загадкова усмішка галицької Мони Лізи. Архетип її обличчя – явний миротворець. Класичний вираз юної дівчини і майбутньої жінки. Жоден м'яз обличчя не напружений. Немає і тіні страху, хоча вирує війна. Ця дівчина з минулого, чи, може, з майбутнього?

Олена Степанів народилася 7 грудня 1892 р., була першою в світі жінкою, офіційно зарахованою на військову службу офіцером, вона хорунжий УСС, чотар УГА, український історик, географ, мати історика Ярослава Дашкевича. 1914 року виїхала на фронт як командир жіночої чети Українських Січових Стрільців. Учасниця Карпатської воєнної кампанії. Брала участь у битві під Комарниками. Відзначилася відва-

гою у боях за гору Маківку (весна 1915), згодом стала хорунжим.

Як вояк, панна Степанівна не носить свого властивого хресного імени «Олена», лише у військових списках ведуть її під прізвиськом «кадет Олег Степанів». Друзі й підлеглі їй не говорять до неї «пані», а «товаришу кадете» або «пане кадете». Свій однострій вона носить як щось цілком природне. Це шорсткий, казенний мундир, який наслідком безупинних маршів

серед порохів та болота, і через службу в окопах мусів багато витерпіти. Широкі штани стягнені долом у камаші, на ногах казенні черевики, які однак зрадкують маленьку ногу...

29 травня 1915 р. під час бою під Лисовичами на Болехівщині потрапила до російського полону. До Галичини повернулася у квітні 1917 року.

Два роки полону, переважно в Ташкенті, виповнила праця між земляками. Під час обміну полоненими

в квітні 1917 року Олена Степанів виїхала з Середньої Азії через Петроград, Фінляндію, Швецію і Німеччину до свого стрілецького коша, що стояв тоді біля Стрия. Її повернення було тріумфальне. На кожній станції у Фінляндії поїзд облягали жінки, світлили з нею. З таким же теплом приймали її шведські жінки, і знову блимали спалахи магнію – світлярі-репортери підтверджували своє призначення: зупиняли прекрасну історичну мить. Із шведської преси слава перенеслася в норвезьку жіночу пресу. Першим дивом для них була жінка-вояк, а другим – що це не просто вояк, а вояк за ідею. Це мало стереотип жіночого призначення: «Kinder, Küche, Kirche». Якщо Марія Вілінська і Ольга Кобилянська поставили питання ролі жінки в суспільстві, то Олена Степанів його зреалізувала. Вона піднесла жінку на найвищий ступінь суспільства, поставила її в один ряд з чоловіками. Це було вирішальним

підтвердженням для усієї Європи, що жінка теж може впливати на політичні процеси, розв'язувати нагальні державні проблеми. Найкраще розуміли її фінські жінки, які теж прагнули незалежності для своєї нації (тоді Фінляндія була об'єднана з російською імперією).

Провидіння вело її крутими стежинами життя, інколи над прірвою, а деколи по лезу бритви. Жодна волосина не впала з її голови, тільки рано вкралася сивина у густе волосся. А поки що вона молода, і слава лине попереду неї. Проте «немає пророка у своїй вітчизні». Після повернення з полону через вісім місяців О. Степанів звільняють із лав УСС. Цьому передувала низка подій, які супроводжувалися інтригами серед вищого офіцерства. Надто популярною була Олена у себе на Батьківщині. До того – непересічна особистість, а таких у своєму середовищі не люблять.

Продовження на 5 стор. ►

ПОВЕРНЕННЯ ОЛЕНИ СТЕПАНІВ

▼ Продовження. Початок на 4 стор.

А ще дівчиною потрапила в полон і такою незайманою через два роки повернулася. До переліченого тут додався менталітет меншовартості українського офіцерства. Це вона пізнала на собі в полоні. Польські офіцери, австрійські, німецькі, навіть російські ставилися до неї по-джентльменськи, а свої – ігнорували... Навіть насміхалися. І дивувалися, чому росте популярність дівчини. Зауваживши джентльменство і піклування чужинських офіцерів, українські теж стали приділяти більше уваги дівчині. Проте неприязнь залишилася.

Першого листопада 1918 р. відбувся Листопадовий Зрив. Рішуче налаштовані українські поступові сили взяли владу і проголосили створення Західної Української Народної Республіки. На руїнах Австро-Угорської Імперії постала нова держава. Відповідно будували свої держави чехи і словаки, поляки, угорці. Претензії на Галичину заявили поляки, вони не визнали нової україн-

ської держави і почали проти неї війну. Для оборони ЗУНР організується армія, ядром якої став уже вишколений у боях легіон УСС. Так створилася УГА – Українська Галицька Армія, в яку тут же вступила Олена Степанів.

Як уже бойовому офіцеру їй надали звання четаря (лейтенанта). Дівчина у складі 4-ї Золочівської бригади бере участь у боях. Навіть при недостатній кількості зброї українського запалу вистачило, щоб прогнати з Галичини польське військо. Але полякам на допомогу приходять французи. Якщо одна частина Європи аплодувала О. Степанів за незалежницьку ідею, то друга частина ситої Європи проти цієї незалежності кинула озброєну до зубів майже 100-тисячну армію Галлера. УГА змушена була відступити. У час відступу О. Степанів захворіла на тиф. Її демобілізували.

1919 р. з дипломатичною делегацією відбула до Відня. 1920 року вийшла заміж за Романа Дашкевича. Багато сорат-

ників після поразки та інтернованої у Польщі УГА залишилися на Заході, а подружжя Дашкевичів їде до Львова. У рідному місті Олена Степанів-Дашкевич поринає в науково-організаційну та освітянську діяльність, учителює у гімназії сестер василіянок, бо полонізований львівський університет Яна Казимира не знайшов місця для науковця, доктора філософії, яку визнав Віденський Університет.

Олена Степанів не зазнала пощади і від наступного окупанта. Використавши славне ім'я, москалі перекидали її з львівського університету до київського, аж поки 1949 року не заслали на довгі роки тяжких робіт в мордовських торфовищах, звідкіля вона повернулася до Львова щойно в 1956 р. зі смертельною недугою.

Тоді це сторозтерзане місто не могло віддячити їй за її віддане служіння Батьківщині не тільки мечем, а й словом і пером. Авторка кількох десятків виховних, науково-дослідних праць та особистих спогадів про великі події, проживала останні роки забута й осамітнена. Не відступав

від неї до кінця її життя єдиний син Ярослав – уся її потіха й вірада. Коли в нестерпних муках писала в одному з останніх листів: «...Найбільше шкода мені Славка, він працює і мене доглядає...», то в листі сина читалося: «...Уже сил не стає дивитися, як мама мучиться, терпить, а я не можу нічим допомогти...».

Визволення принесла смерть 11 липня 1963 року. Тільки приватною дорогою прийшла про те вістка. У ніякій советській українській газеті не знайти найменшої згадки про цю втрату, яку поніс український загаль. Вшанувати померлих це не значить оплакувати тіло, що йде до землі. Це почуття, що нас огортає, свідомість, що нами кермує. Всі діла, вчинки, приклади, навчання померлих є живі в наших спогадах. Ними вони з могили простягають руки до живих. І цьому найбільше старається перешкодити всякий окупант. Він знає, що найпевніша загибель тому, хто втратив славу минулого, хто загубив традицію, заповіти предків – усе те, чим утверджується й міцніє кожна жива нація.

«Заявленою фразою звучить у нас? «Христос Воскрес, Воскресе Україна!» з Ним. Чи конче? Пригадайте, що сказав Христос тим, що домагалися цього воскресення: «Чи можете пити чашу, яку я п'ю?». Це страшне запитання хай встане перед нами в усій його маестатичній величі. Бодай перед тією когортою «ізбраних», які з многих «званих» прагнуть іти на чолі нації із смерті до життя... Щоб не впала українська Троя, щоб не «вогни погасли на руїнах Трої і дим від Іліона в небі зник», щоб не стали українці «водоносами» чи «дрворубами» чужих народів».

Цей витяг із статті Д. Донцова «Від містики до політики» є тестом для «ізбраних» громадян. Серед отих «ізбраних» яскравою постаттю учора, нині та завтра виділяється О. Степанів, яка з насильницького КаГЕБісівського забуття повернулася в українську історію.

Для «ХГ» зладив Роман Амбріс, використано фрагменти статті Василя Стахіва з газети «День», Ірени Книш (exlibris.org.ua) та інформації з Вікіпедії

ХГ

РОЗДУМИ НАД ІКОНОЮ СВЯТОГО ДИМИТРІЯ

В баварському місті Регенсбург в церкві «Mater Dolorosa» при вул. Hoher Kreuzweg 9, як щонеділі, на молитву збирається громада вірних. Починається Божественна Літургія, яку очолює о. Олександр Сметанін. Нутро храму наповнюється запахом ладану та священним співом, який з кожною хвилиною стає сильнішим. В такий ось спосіб місцеві українці вже 63 роки прославляють Бога на гостинній німецькій землі.

Посередині церкви на тетраподі лежить невелика ікона святого Димитрія, покровителя громади. Ця ікона ще зовсім нова, хоч ясеневая дошка, на якій вона написана, аж 15 років мусіла чекати свого художнього призначення. При тому отець Олександр зауважив, що розмір ковчега для переховування образів на тетраподі ідеально відповідає величині нової ікони, немов би хтось раніше склав проект. Це показує, що в Бога є свій план, навіть відносно таких малих речей.

Перший погляд на ікону відкриває золоте тло і переважаючий медовий колір зображення святого, що нагадують про тепло сонця, якого в осінні дні чекають і малі, і старші прихожани. В один із таких днів, а саме 8 листопада, за юліанським календарем припадає храмове свято, день великомученика Димитрія. В центрі ікони увагу привертає передовсім його обличчя, оточене тоненькою червоною лінією, що творить німб – символ святості. Спокійні, може дещо сумні, очі святого зразу здобувають собі прихильність глядачів, а буйне, темне волосся великомученика та брак заросту чітко вказують на його молодий вік. Натомість міцний шкіряний, ще й обложений металом панцер дуже відрізняється від крихкої постаті, яка здається не звикла ще до ходження в бойовій одежі, подібно

Мирослав Лопух, «Святий Димитрій»

як Давид перед боєм з Голіатом (1 Сам 17, 38–39). Щойно тепер спис, меч і щит, які юнак тримає в руках, виявляють, що він римський воїн, якого народ з давен-давня прикликає як «могутнього захисника в напастях», особливо в небезпеці війни.

Власне це останнє спостереження викликає сьогодні в багатьох молодих осіб в Німеччині питання, чи взагалі можна почитати як святих тих, хто за земного життя був воїном. Це питання насправді торкається християнського розуміння боротьби та силового вирішення конфліктів.

Щоб на нього відповісти, належить насамперед пригадати вимогливі слова Спасителя, який

наказав своїм послідовникам не відплачувати злом за зло, але радше прощати і молитися за кривдників (Мт 5, 44–45). Тому-то прощення треба назвати християнським іспитом зрілості, не забуваючи, що християнська мораль з її любов'ю до ворогів зобов'язує абсолютно повсякчас, навіть під час війни (ККЦ 2328). Але чи це можливо виконати?

Церковне передання говорить, що під час жорстокого гоніння християн в римській імперії в роках 303–311, коли святий Димитрій побачив у в'язниці своїх катів, він підніс угору праву руку. Йому пробито списом бік і тим він уподібнився до самого Господа, який молився на хресті за тих, які його розпинали. Власне на згадку про це мучеництво, святого Димитрія зображають зі списом у правій руці, як наприклад на чудовій іконі з XIV століття з афонського монастиря Ватопед, яка послужила за основу для ікони з Регенсбурга.

З другого боку треба однак визнати, що здорова християнська мораль не забороняє боротьби за такі основні цінності як життя чи свобода, а навіть визнає це за прояв справжньої християнської любові (ККЦ 2308–2311). Відомий католицький філософ Йозеф Піпер (1904–1997) уважав навіть морально згнилим таке суспільство, в якому ламання прав беззахисних не викликає обурення і відповідної реакції. Своєрідний приклад такої ревності подав сам Спаситель, виганяючи торговців з ерусалимського храму (Ін 2, 13–17). Військової символіки не цурався також і святий Павло, пригадуючи своєму учневі Тимотеєві, щоб цей був «добрим воїном Христа Ісуса» (2 Тим 2, 3). Апостол, знаючи добре, що християнське життя є боротьбою, закликав християн такими словами: «Ось чому ви мусите надягнути повну зброю Божу, щоб за лихого години ви могли дати опір і, перемагаючи все, міцно встоятися. Стійте, отже, підперезавши правдою бедра ваші, вдягнувшись у броню справедливості і взувши ноги в готовість, щоб проповідувати Євангелію миру.

Продовження на 6 стор. ►

РОЗДУМИ НАД ІКОНОЮ СВЯТОГО ДИМИТРІЯ

▼ Продовження. Початок на 5 стор.

А над усе візьміть щит віри, яким здолаєте згасити всі розпечені стріли лукавого. Візьміть також шолом спасіння і меч духовний, тобто слово

Боже». (Еф 6, 13–17)

Це Боже слово каже, що всі люди без винятку, як нащадки Адама, є братами та сестрами, яким конче належить любов та пошана. Однак Святе Писання вчить також про задрість сатани, яка спричинила гріхопадіння прародичів, котрого наслідком по сьогоднішній день є як особисті, так і суспільні гріхи людей, в тому числі і війни (Мудр 2, 24). Простим, але могутнім середником проти них є

молитва, як наприклад оця: *Всемогухий Боже, заступництвом Твого святого великомученика Димитрія спаси від видимих і невидимих ворогів громаду вірних в Регенсбургу і околицях та – як молився митрополит Андрей – «наш український нарід і кожний інший нарід, що з повною надією припадає до Тебе, як до свого найліпшого Отця і премудрого царя».*

Для «ХГ» **Мирослав Лопух, студент духовної семінарії**

Важкі питання віри

ЯК КАТОЛИКУ ПОВОДИТИСЯ БІЛЯ ЛІЖКА ВМИРАЮЧОЇ ЛЮДИНИ?

Не можна дати «універсальний» рецепт: кожна ситуація індивідуальна. Якщо є можливість запросити священника, то він уділить вмираючому останні Таїнства. Через благодать Таїнства Єлеопомазання хворий отримує силу для тіснішого єднання зі Страстями Христа. Страждання як наслідок первородного гріха наділяється новим змістом: воно стає участю у Христовому ділі спасіння. Воно

наділяє вмираючих особливою міццю і стійкістю для останньої боротьби перед переходом в Дім Отця. Поряд з Єлеопомазанням вмираючому уділяється «останнє напуття» – Євхаристія. Прийняте в момент переходу до Отця, Причастя Тіла і Крові Христа має особливе значення.

У всіх цих обрядах католик-мирянин, перебуваючи біля ліжка вмираючого, може і покликаний брати участь. У всіх без винятку випадках біля ліжка вмираючого незамінна молитва. Ця молитва в останні моменти повинна бути особливо старанна – адже, як попереджає апостол Петро у своєму посланні: «Противник ваш, диявол, ходить навколо

вас, як лев ревучий, шукаючи, кого б пожерти».

Перед смертю людина може відчувати сильні спокиси, оскільки, за твердженням Тридентського Собору, диявол «намагається віддалити від покладання надії на Божественне милосердя». Якщо вмираючий знаходиться в свідомості і у відповідному настрої, то найкраще разом з ним промовити молитву «Отче наш», яка завжди приносить рясні плоди, і «Радуйся, Маріє». Рекомендується також молитися Вервичку до Божого милосердя. Через святу Фаустину Ковальську Господь закликав особливо молитися їй біля ліжка вмираючих.

Радіо Ватикан

← ХГ →

ДЕ Є ТЛІННІ ОСТАНКИ ЯРОСЛАВА МУДРОГО?

Неля Куковальська повернулася в крісло генерального директора Софії Київської півроку тому. За цей час заповідник став заробляти більше грошей, тут знову стали проводитися реставраційні роботи пам'яток, відновилися державні заходи та дипломатичні прийоми.

► Розкажіть, будь-ласка, докладніше про артефакти, які було знайдено у Сполучених Штатах.

Н. Куковальська: В 2009 році саркофаг Ярослава Мудрого, який стоїть в Софії Київській, було відкрито для вивчення, адже попереднє дослідження проводилося 70 років тому. Уявіть наш подив: коли ми його відкрили, то не знайшли там мощей Ярослава Мудрого! Хоча у всіх документах було написано, що вони там є. Але в саркофазі знаходився інший скелет. Тут є два варіанти для пояснення: або документи було сфальсифіковано, або хтось про це знав, і мовчав довгі роки.

► Справжня детективна історія. І що вдалося з'ясувати?

Н. Куковальська: На жаль, жодної людини, яка ставила тоді свій підпис, вже немає в живих. Ми почали пошуки: вивчили дуже багато різних версій, документів, спогадів. Знайшли емігрантів, які живі і пам'ятають ту історію. З'ясувалося, що мощі київського князя, разом з іконою, було вивезено зі столиці у 1943 році. І ось, за тими спогадами та публікаціями представників діаспори, нам нарешті вдалося дізнатися про їх орієнтовне місцезнаходження в США.

► Тож скоро мощі Ярослава

Мудрого повернуть до України?

Н. Куковальська: Я так сподівалася, що після Революції Гідності подібні речі будуть для держави в пріоритеті.

► Навколо Софії Київської багато запитань, але чи не найголовніше – хто та коли її заснував?

Н. Куковальська: Вчені з цього приводу сперечаються вже років 150. Якщо брати в тисячолітньому масштабі, розбіжність у датах невелика, декілька років, але ця різниця викликала запеклу дискусію. Деякі вчені стверджують, спираючись тільки на літописні записи, що Софію засновано або 1017 або 1037 році. Але в нас є інша версія. По-перше, подивіться на Софію. Вона ж співає словослав'я своєму засновнику – Володимирі. По-друге, доктор історичних наук В'ячеслав Корнієнко виявив низку ранніх датованих написів-графіті, де зазначений і 1018, і 1019 роки. Тобто, у ці роки Софія вже була побудована і розписана! У святцях зустрічаються дві дати освячення Софії – 4 листопада та 11 травня. Зважаючи на те, що Софійські храми освячували в неділю, то можна вирахувати, коли ці дати припали на неділю – вийшло 4 листопада 1011 року та 11 травня 1018 року. Це є повний цикл зве-

дення храму, від закладин у 1011 р. до першого Богослужіння у 1018 р.

І ще: в архіві нами було знайдено фотографію 30-х років ХХ ст., тоді саме відбувалася реставрація в соборі. І на ній добре простежується напис: «Цей храм засновано волюю Божею 1011 року». Але в советські часи вчені прибрали цей напис, натомість зробили орнамент.

► Орнамент замість чіткої дати заснування? Навіщо?

Н. Куковальська: А щоб ніхто не дізнався правди. Тому, що в советських істориків вже була своя «літописна» концепція датування собору. Це «генеральна лінія» в історичній науці, яка була продиктована в советські часи із Москви, а не з самого об'єкту дослідження.

► Чи правда, що за часів колишнього директора Софії Київську хотіли передати Москві, а із заповідника зробити резиденцію патріарха Кірілла?

Н. Куковальська: Так. За словами Патріарха УПЦ (КП) Святішого Філарета, свого часу був підготовлений указ президента В. Януковича про передачу Софії Київської до УПЦ (МП). А в будинку митрополита мала бути резиденція Кірілла.

«Вечірній Київ»

► Нелю Михайлівно, що, на вашу думку, Софія значить для Києва?

Неля Куковальська: Софія Київська – це серце і душа України, духовний центр, який об'єднує Україну навколо національної ідеї, центр науки і культури. В цьому є історичне підґрунтя. Ще за часів Ярослава Мудрого у Софійському Соборі відбувалися всі найважливіші державницькі події. Тут приймали послів іноземних країн, вручали вірчі грамоти. Чому б не відродити цю традицію зараз? Думаю, європейські дипломати відчували б тут дух могутньої держави і поцінували б такі заходи. Певний час при президентові Вікторів Ющенко була така практика. А ще ми прагнемо до того, щоб на Великодні Свята у Софії Київській знову ожив священний вогонь з Храму Гробу Господнього в Єрусалимі і пішов всією Україною, очищаючи її від горя та бід.

► Я чула, що деякі пам'ятки зараз не в Україні. Чи працюєте ви над їхнім поверненням?

Н. Куковальська: Так, ми наполегливо працюємо над тим, аби повернути на нашу землю святині, вивезені або викрадені в різні часи. Зараз ми намагаємося повернути прах Ярослава Мудрого та віднайдену чудотворну ікону Миколи Мокрого, які за нашими дослідженнями, знаходяться в Америці. На жаль, чомусь так виходить, що наші державні мужі або не чують і не бачать, або не хочуть знати про цю проблему. Наші наукові пошуки вже вичерпали себе, і на сьогодні у міжнародні правовідносини мають втрутитися відповідні державні структури. Необхідне втручання держави, аби відбулась ця знаменна для нашого народу подія – повернення до Святої Софії мощей святого князя київського Ярослава Мудрого та ікони Миколи Мокрого.

ЗАСПІВАЙТЕ «ВІЧНУЮ ПАМ'ЯТЬ» АНДРІЮ ПАНЧИШИНУ

Багато хто вважає, що покоління періоду здобуття незалежності є втраченим – занадто багато ілюзій, ідеалізму і розчарувань. Воно стояло біля витоків здобуття свободи – воно ж не змогло побудувати справжню Україну. А, відтак, поникло, захиріло і «зійшло на пси».

Та це лише слова тих, хто опустив руки, чи навпаки – тихцем хапав ними, а потім наліво і направо продавав свою Батьківщину. Насправді саме воно стало тим середнім класом, який творив революцію Помаранчеву, а згодом – революцію Гідності. Дуже часто це були ті бізнесмени, які підтримували Майдан, ті люди які безперервним коловоротом їздили до Києва, ті кияни, які робили канапки і чай, а у найзриміші і найстрашніші ночі приходили на Хрещатик. А зараз зі зброєю у руках захищають Батьківщину чи зі сльозами на очах і гордістю у серці відправляють до війська своїх синів.

Дуже часто такими в добром розумінні вар'ятами ставали западенці – саме ті, кого найбільше звинувачували у шароварщині, меланхолійному замилуванні одним лише фактом Незалежності. Саме зараз доля подарувала їм другий шанс жити по-справжньому, творити, будувати і захищати державу. Винагородила за невтрачений ідеалізм, тиху щоденну працю і думки про Україну.

На жаль, цей другий шанс став для багатьох останнім – та все ж вони сповна викорис-

тали його і залишаться у нашій пам'яті героями, прикладом чи Genius Loci – добрим духом, покровителем міста, села чи культурного феномену.

Віднедавна у Світах Кращих замешкав Ангел-батьра, який ніколи не заспокоїться жартувати, співати, складати пісні і безмежно любити Львів – «на небі забракло гумору» і туди терміново забрали Андрія. Він був «типовим» яскравим представником «втраченого покоління», якому спочатку дано було заговорити до людей, своїм талантом і творчістю сказати: не бійтеся ворога, смійтеся, жартуйте, і руйнуйте імперію. А згодом, як виявилось, «на скін» йому відкрилася суть – смійтеся, жартуйте і руйнуйте тиранію, але разом з тим любіть: життя, людей, місце, де народилися.

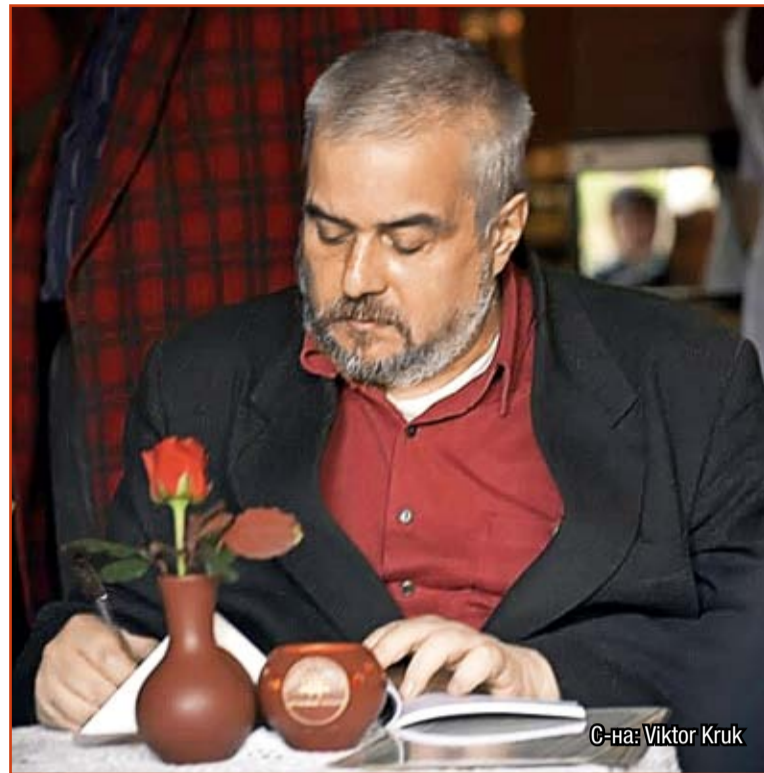
У молодечий період він постав типовим львівським батьром: нігілістом, який протиставляв себе зачуханій дійсності, жартував, творив геци і заробляв тим, що йому найбільше подобалось – творчістю. Але батьрська вольниця закінчилась і довелося шукати себе в омріяній, оспіваній незалежній Україні. Тоді він зрозумів, що доведеться стикнутись з тим, що здавалося знищене його

жартами і піснями: корупцією, злодійством, совком. Все це він «тежко переживав», бо був щиро переконаний, що все найгірше позаду.

А згодом ребром постало питання існування незалежної України. Тоді Андрій Панчишин вийшов на Майдан і, як у часи своєї молодості, заговорив-заспівав. «Пісні у стилі Майдан» у співпраці з Віктором Морозовим творились ледь не щодня. «Майдан молився», «Миколай», «Коляда», «Горіла бочка-палала» стали фольклором революції, який надихав, кликав на барикади, зігрівав.

І знову Панчишин перемиг – виспівав, вижартував, вимовив Україну. А разом з ним і ціле його «втрачене покоління», яке на той раз не потрапило впасти у меланхолію, адже довелося пакувати речі на війну: собі, сину (чи то своєму чи чужому). Всі вони отримали ще один шанс стати корисними для Батьківщини. Хто у боях і волонтерстві, а хто у творчості.

Втрачене здоров'я давало про себе знати і Андрій повернувся додому, повернувся щоби сповнити найбільше своє покликання – стати носієм, творцем і добрим генієм старого веселого батьрського Львова. Саме

С-на: Viktor Kruk

у останній період життя Панчишин разом зі своїм бойовим батьрським побратимом Морозовим записують два альбоми автентичних, перекладених і авторських батьрських пісень. Андрій укладає книжку зі своєю батьрською творчістю «На вулиці батьрській» та наостанок реалізовує себе як автор і режисер циклу історико-філософських передач про Львів «Відкрита брама».

З тим і відійшов у вічність, щоби згори берегти Львів, якого вже більше не буде: ідеалістичний, лицарський, безмежно веселий. А також Україну, яка нарешті позбудеться усього того, що він висміював і випалював своїм іскристим гумором. (з блогу **Богдана Білана**)

Дещо іще з біографії

Йому було 57. Автор поетичної збірки «Пісні», «Другий голос», музичного фільму «Не журись!» та музичної радіовистави «Три хрести». У його доробку – авторство численних пісень, сценаріїв, статей у пресі.

У 1987 – разом з Віктором Морозовим і Юрієм Винничуком заснував львівський театр-студію «Не журись!». Важко переоцінити роль театру у відродженні української історії і культури. Саме артисти театру – а він, крім Морозова, Панчишина, та Винничука, зібрав у один гурт Тараса Чубая, Тризубого Стаса, Василя Жданкіна, Стефка Оробця, Ореста Хому, Богдана Рибку та інших непересічних особистостей. Вони одними з перших почали відкрито сміятися над советською дійсністю і повертати віру в справжню Україну. А ще ж були десятки мітингів, концертів, виступів на різноманітних фестивалях, громадська робота.

Письменниця Оксана Забужко зазначила, що Панчишин «не просто автор патріотичних пісень для Майдану!». «Андрій Панчишин – зірка української сцени кінця 1980-х-1990-х і епоха в українській бардівській пісні. Один з тих незліченних талантів, які за 15 років «інформаційної війни» були наглухо витіснені з українських ефірів московським сміттям», – написала вона в Facebook. (А. Ф.)

Більше 100 років тому, 27 січня 1915 року народився один із найвідоміших у світі галицьких митців ХХ століття Яків Гніздовський. Його твори «Зимовий пейзаж» і «Соняшник» (на світліні) прикрашали президентські апартаменти у Білому Домі (Вашингтон), коли їх у 1961–1963 роках займав Джон Фіцджеральд Кеннеді.

Вперше я познайомився з творами Гніздовського у середині 1990-х, коли керівник української кредитівки у нью-йоркському Мангеттені подарував мені розкішний календар з репродукціями його графіки. У Львові ці графічні дерева, квіти та тварини у ту доінтернетівську добу стали відкриттям не лише для моєї родини, а й багатьох львів'ян, пов'язаних з мистецтвом.

«Яків Гніздовський належить до тих рідких, не тільки між українськими, але й чужоземними малярами, мистців, що безупину шукають і нових сюжетів і нових форм та шляхів свого мистецького вислову. Кожна його виставка є новою з різного погляду, відмінною від попередніх», – писав 1 березня 1962 року літератор і громадський діяч Богдан Кравців у тижневику «Свобода». «Галицьким птахом з американською ознакою» назвав Гніздовського чернівецький дослідник Степан Карачко.

Народився Яків Гніздовський у селі Пилипче на тернопільському Поділлі. Він походив з давнього шляхетського роду гербу Кораб. Навчався у Чортківській гімназії, а після матури переїхав 1933 року до Львова, де розпочав навчання у духовній семінарії. У 1934 році його заарештувала польська поліція. Гніздовського звинуватили у причетності до націоналістичного руху, бо він бував на підпільних зборах. Але, коли довідалися, що молодик просто робив шкідливі до портретів своїх товаришів і нічого не прагнув, крім мистецтва, то відпустили.

Продовження на 8 стор. ▶

ГАЛИЦЬКИЙ ПТАХ З ОЗНАКОЮ...

▼ **Продовження.**
Початок на 7 стор.

Творчість молодого митця потрапила до поля зору Андрея Шептицького. І завдяки сприянню Митрополита у 1938 році Яків Гніздовський поїхав на студії до Варшавської Академії Мистецтв. Під час літніх вакацій 1939-го молодий митець подорожував Італією, де його застав вибух II світової війни. «Власне туристом, який не плянував своєї подорожі, я опинився восени 1939 року у Загребі, столиці Хорватії. Приїхав туди з великим жалем і з почуттям, немов би моєму бажанню заповідно кривду. Місяць тому я був ще в Римі, ладний вірити, що всі мої бажання здійсняться, коли я зможу там постійно жити. Але не міг. Я мав про Рим ідеалізоване уявлення, як про вічне місто, що тільки в ньому, мабуть, могло постати й розвинути-ся вічне мистецтво. Коли я вперше побачив Рим, я був розчарований, але моє уявлення і моє сильне бажання, як також голубе небо з силуетами кипарисів, заглушили розчарування. І коли я збагнув, що мені не втриматися в Римі, я виїжджав звідти справді з розбитою душею. З важким серцем я висів із поїзду в Загребі, де, як мені казали, я міг знайти притулок, а то й можливість продовжувати навчання», – згадував Гніздовський у своїй книзі, виданій в 1967 р. у Нью-Йоркському видавництві «Пролог».

ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ

Молодий художник не зміг уже повернутися до Галичини. Военні роки він провів у Хорватії, де вчився в Загребській Академії Мистецтв. Наприкінці війни опинився в Баварії, де перебував у таборі для переміщених осіб біля Мюнхена. Свої враження від таборового життя Гніздовський зобразив 1948 року на картині «Скитальці». Гніздовський був членом Української Спільноти Образотворчих Митців (УСОМ), працював художнім редактором українського літературно-мистецького місячника «Арка», який вихо-

Я. Гніздовський, «Переміщені особи», 1948 р.

див у Мюнхені (1947–1948) під редакцією Юрія Шереха-Шевельова. Там він вміщав і власні статті, присвячені мистецтву.

У 1949 році митець переїхав до США і оселився в місті Сент-Пол (штат Міннесота), де працював у рекламній фірмі. «Я дістав працю рисувальника у великому рекламному видавництві. Це була перша постійна праця в моєму житті. Я почав одержувати платню, і мені здавалося: моїм мандрівкам, які вже тоді набридли, прийшов кінець. Я тоді не знав, що за рік мені доведеться знову мандрувати! Що треба буде знов опинитися «на волі», за яку я часто мусив так дорого платити... У середині 1950 року, десь по році мого перебування в США, я випадково довідався про заплановану виставку графіки в Інституті Мистецтва у Мінеаполісі. Я послав туди два дереворити, і коли прийшов на відкриття виставки, з подивом побачив під моїм дереворитом червону стяжку. Це була друга, так звана закупна нагорода; тобто після виставки мій дереворит мав бути включений до постійної збірки».

Митець переїхав до фінансової та мистецької столиці Північної Америки – Нью-Йорка, де спочатку оселився у вподобаній художниками західній частині Мангеттена. Але згодом перебирається до північної (континентальної) дільниці мегаполісу – до Бронкса. «Я опинився в Нью-Йорку з мінімальним знанням мови, майже з повним незнанням умов і ще з меншими засобами, з самим тільки бажанням бути незалежним

митцем. Незалежності мистця я тоді не брав у всій її ширині і складності; вбачав її суть передусім у тому, щоб не брати ніякої заробіткової праці, а творити за диктатом власного уподобання і смаку, черпаючи з власних спостережень і переживань... Коли я вже зовсім був без грошей, брав будь-який заробіток, згодом кидав його і знову повертався до своєї дорогої незалежності. Я проголосив її у найбільш непригожий для мене час. Як забути африканське плем'я, що за сприятливих обставин дістало незалежність, до якої не було підготоване, не маючи ні засобів, ні досвіду, ні союзників, ні точного плану... Я не мав ні відповідного місця до праці, ні засобів придбати матеріал. Мусив установити ієрархію важливості для речей. Фарби повинні мати: це головне. Але вони могли бути і були дешевші. Ляняне полотно я замінив на старий мішок. Став постійним клієнтом однієї з великих крамниць у нижній дільниці східного Нью-Йорку, де за центи купував старі мішки».

Гніздовський пробував творити в різних техніках, малював олійними фарбами та темперою, гравірував на дерев'яних і металевих дошках, займався скульптурою й керамікою, шукаючи власний неповторний стиль. «У той час я шукав себе, але, властиво, не знав, чому це робив. Також не знав, чому був загублений. Випробовував різну техніку і різні матеріали, але не знав, чому роблю це. Я робив це, як тисячі інших мистців, що, мабуть, також не всі знали: чому? Тут надто багато

причин, щоб можна докладно це в'яснити. Мої тодішні уподобання у малярстві оберталися біля Бройгеля, Ель Греко і Дюрера – у графіці. Маючи порівняно вироблений стиль, я опинився тепер у становищі гіршому, ніж початківець. Для його шукання немає ніяких перепон, він береться за справу від початку. Той, хто вже йшов у якомусь напрямі, найперше мусить повернутися до вихідної точки. Чим далі хто зайшов, тим довша дорога повороту, а повертатися завжди важко. Передусім треба зрєктися всього здобутого. Треба відкинути легкість, яка завжди з трудом здобувається, треба зійти з уторованої дороги і шукати нової».

Два роки Гніздовський провів у мистецькій столиці Європи. У 1956–1958 роках він жив у Парижі, де пройшли три успішні виставки митця. Тут він знайшов кохання та подругу життя. 16 лютого 1957 року 42-річний митець одружився зі Стефанією (Фанні) Кузан – донькою вихідців з України. Мали доньку Міру.

СВІТОВЕ ВИЗНАННЯ

Після повернення до Америки Гніздовського чекало визнання його неперевершеної творчості. Слава прийшла, коли галерея Асоціації Американських Митців у Нью-Йорку придбала 220 відбитків його серії дереворитів «Сосни». А у 1960-х його твори вже широко експонують у Парижі, Лондоні, Нью-Йорку й інших мистецьких центрах світу. Здобули відомість його графічні зображення квітів, дерев, тварин. Мистецтвознавці пояснюють це тим, що Гніз-

довський жив у Бронксі, де є великий зоопарк.

Здобувши світову славу Яків Гніздовський не забував про Галичину, про своє українське коріння. Не мав змоги відвідати рідну Борщівщину, але чорно-червоні барви борщівських вишивок бачимо на його орнаментах. Робив митець і українські святочні поштівки на Різдво та Великдень. Творив і екслібриси, й ілюстрації (зокрема, до збірки поезій Стенлі Кюніца «Творець відображень»), і поштові марки. Коли не було ще української державної пошти, Гніздовський створив блок із 4 марок для «пластової пошти» з нагоди 50-річчя «Пласту». А 2005 року вже державна пошта України випустила марку до 90-річчя митця.

Його твори зберігаються у провідних музеях Америки, Європи, у далекій Японії, в багатьох приватних збірках. У 1990-х роках Стефанія Гніздовська подарувала кілька десятків робіт свого чоловіка музею Львова, Тернополя, Івано-Франківська, Києва, Чернівців. З його творами можна ознайомитися на веб-сайті Jacques Hnizdovsky.

Помер Яків Гніздовський 8 листопада 1985 року в Нью-Йорку. Був похований у колумбарії собору Святого Івана Богослова в Нью-Йорку. 5 листопада 2005-го прах всевітньо відомого українського митця перепоховали на полі 58 при головній алеї Личаківського Цвинтаря у Львові. На могилі встановлений гранітний пам'ятник із копією з графічного автопортрета художника 1981 року.

Ігор Мельник, «Збруч»

ХРИСТИЯНСЬКИЙ ГОЛОС

CHRISTLICHE STIMME
Ukrainische Kirchenzeitung
Schönbergstrasse 9
D-81679 München

Inhaber, Herausgeber und Verleger: Apostolische Exarchie
für katholische Ukrainer in Deutschland und Skandinavien

D-81629 Postfach 86 02 69 Druck: Kolo UA-82100
Drohobytsch Tel. +380 3244 29060

Погляди авторів не завжди відповідають поглядам редакції. Редакція в потрібі скорочує і мовно виправляє надіслані статті.
Газета виходить двічі на місяць.

Chefredakteur: Roman Kryk
Stellvertretender Redakteur: Bohdan Pidlisetsky
Telefon: +49 (0) 89 997 28 38 11
Telefax: +49 (0) 89 997 28 38 4
christl.stimme@t-online.de;
ukrainische-kirche@t-online.de;
www.ukrainische-kirche.de

Річну передплату (Unkostenbeitrag)
46,- Euro переказати на conto: Apostolische Exarchie
LIGA-Bank München
Konto-Nr.: 40 21 03 257
BLZ 750 903 00
IBAN: DE 64 7509 0300 0402 1032 57
BIC: GENODEF1 M 0 5